

Føroyski búskapurin grundarlagið

Landsstýrismáðurin í sjálvstýrismálum er ikki í iva um, at tað verður ein fyrimunur, at føroyski búskapurin verður grundarlagið undir kreditvirði okkara

SVEINUR TRÓNDARSON

Ríkisbroytingar og kreditvirði. Hvussu hanga hesi bæði saman, og hvønn týdning meta politikararnir, at tað hevur fyri føroyska kreditvirði, at føroyingar »missa« ríkisveitingina, og kanska, um ætlanir landsstýrisins ganga út, fáa fullveldi.

Høgni Hoydal er ikki í iva, tá hann verður spurður. – Sjálvandi broytingar kreditvirði tá ríkisveitingin fellur burtur, tí tá ber ikki longur til at dúva upp á teir pengarnar. Tað merkir, at vit frameftir vera mett eftir egnum búskaparligum evnum, heldur enn sum ein partur av tí danska kreditvirðinum, sigur landsstýrismáðurin í sjálvstýrismálum.

Gagnligt fyri Føroyar

Men heldur landsstýrismáðurin, at tað er gagnligt ella ikki gagnligt fyri Føroyar, at trúðvirðið lekkar?

– Fyri tað fyrsta, so er tað ikki greitt, um kreditvirðið vernar, men tað er sannlíkt, men hjá mær er eingin ivi um, at tað er gagnligt, at kreditvirðið í framtíðini verður mett eftir hvussu búskaparliga stóðan í Føroyum er, sigur Høgni Hoydal.

– Tað merkir kanska at lániumstøðurnar broytast, men tær broytast soleiðis, at tað verða okkara umstøður sum siga, um vit kunnu fáa lán ella ikki, og tað er gagnligt, leggur landsstýrismáðurin afturat.

Búskapurin skal skapa okkara kreditvirði

Ein av avleiðingunum av broytingum í ríkisviðurskiftinum er, at kreditvirði føroyinga fær ein undir vangan. Men sambært Jørn Astrup Hansen, stjóra í Føroya Banka, so er tað ikki tað ringasta sum kann henda, tí føroyska kreditvirði skal byggja á føroyska samfelagsbúskapin heldur enn vera lænt úr Danmark

– Tað má verða tann føroyski samfelagsbúskapurin, sum skal leggja grundarlagið undir tað føroyska kreditvirði, sigur Jørn Astrup Hansen

SVEINUR TRÓNDARSON

Í dag er aðalorðaskifti í tinginum um Hvítubók og um viðurskiftini millum Danmark og Føroyar.

Nógv hevur verið sagt og skrivað um Hvítubók, um tað sum stendur í henni og ikki minst tað sum ikki stendur í henni.

Tað er eingin löyna, at broytingarnar, sum standa fyri framman eru stórar, men spurningurin er um tær eru til tað góða ella til tað ringa.

Í kjakinum er komið fram, at tað einasta, sum er púra vist í sambandi við Hvítubók er, at livistøðið í Føroyum lekkar um so er, at ríkisveitingin fellur burtur.

Kreditvirði broyrt

Tað er eingin ivi um at so er, men so er spurningurin er tað nú tað einasta sum er vist.

Hvat við føroyska kreditvirðinum. Fær tað ikki ein undir vangan um so er, at ríkisviðurskiftini verða broytt.

Henda spurning hava vit biðið Jørn Astrup Hansen, bankastjóra, svara uppá.

Hann sigur, at tað ikki er nakar ivi um, at føroyska kreditvirðið broyrtist um

Føroyar taka seg burtur úr ríkisfelagsskapinum.

– Vit eiga at staðfesta, at tað verður stóðan. Um alt annað uttan um verður verandi óbroytt, so er neyvan nakar ivi um yvirhøvur, at Føroyar hava eitt verri kreditvirði uttanfyri ríkisfelagsskapin enn innanfyri.

Men kann tað ikki fara at gerast ein trupulleiki fyri føroyska samfelagið t. d. við at vit fáa trupult við at lána pening uttanlands?

– Tað veit eg ikki. Sjálvandi kann tað verða ein trupulleiki at tað er torført at lána, men tað kann verða ein líka stórur trupulleiki um vit hava ov lætt við at lána pening, og serliga um lánjáttanin ikki byggir upp á eitt kreditvirði, sum ikki hevur støðið í tí sum tann føroyski samfelagsbúskapurin klárar at bera, sigur Jørn Astrup Hansen.

Yvirmettu okkara evnir

Hann leggur afturat, at ein av orsökunum til, at føroyska samfelagið fekk so stórar trupulleikar at dragast við í byrjanini av nítíðarum var, at tað var so ótrúliga lætt at lána pengar uttanlands.

– Vit yvirmettu okkara evnir at gjalda skuldina aftur,

ur, og tí læntu vit alt ov nógv.

Men hvar kemur ríkisfelagsskapurin inn í myndina?

– Tað skal eg siga tær. Tá vit læntu pengar í 80-unum, so var tað ikki bara upp á okkara egna kreditvirði, men eisini tað danska kreditvirði, sum er alt ov gott sammett okkara tørv.

Jørn Astrup Hansen vísir á, at tað, tá talan er um láni-veiting, eru innbygdar ávisar sjálvjavnandi kreftir. Men hesar virkaðu ikki fyri okkara viðkomandi í áttati-árunum. Láni-veitararnir spekuleraðu kyniskt - og tað skuldi vísa seg at vera við røttum - í, at Danmark fór at stiga inn og hjálpa um neyðugt.

Hvør var so avleiðingin fyri Føroyar?

– Avleiðingarnar haldi eg tæy flestu okkara minnst enn. Tá vit skuldu í holt við at gjalda lántu pengarnar aftur, nyttaði danska kreditvirðið einki. Nú høvdu vit bara okkara egna evnir at gjalda aftur við, og tæy vístu seg í 1993 at vera alt ov vánalig sammett við tað, sum vit høvdu bundið okkum til, sigur Jørn Astrup Hansen.

Kautionslán

Bankastjórin sammetir før-

oyisku lánini við eitt vanligt bankalán móti kaution.

– Tað er uttanfyri allan iva, at láni-veitarin hevði stóra gleði av at har var ein kautionistur, men fyri lántakarinn er gleðin meira iva-som. Tað er ikki sunt, at lánið verður veitt upp á um-støðurnar hjá kautionistinum, heldur enn umstøðurnar hjá lántakaranum sjálvum, leggur Astrup afturat.

Men kann mann so ikki trúgva upp á tær sjálvjavnandi kreftirnar, sum tú kall- ar tað, um skaðin skuldi hent?

– Tað kann mann sjálvandi, men í okkara føri máttu vit biða heilt til 1998 áðrenn vit finga eina avtalu við danska statin um skuldina. Á sama hátt, sum tá ein banki kann innheinta skuldina hjá kautionistinum um lántakarinn ikki heldur gjørdar avtalar, so gjørdur kredit-orarnir hjá føroyska samfelagnum tað sama. Teir fóru til danska statin eftir peninginum. Danski staturin stóð við somu skyldum, sum ein kautionistur ger, sigur bankastjórin.

Í læntum pjøkum

Hann leggur afturat, at um ein lenar seg ov nógv upp at kreditvirðinum hjá einum øðrum - líkamikið um

tað er hjá einum kautionisti, ella sum í okkara føri tí danska - so er vandi fyri, at láni gerst ov stórt og tað hevur eisini stóra ávirkan á akkordmøguleikarnar.

– Láni-veitararnir vísu, at danski staturin stóð aftanfyri føroysku lánini, og hví skuldu teir so fara inn og gera gjaldsavtalar, sum vóru skilgjøðar avtalar fyri okkum, spyr Jørn Astrup Hansen.

Kommunulánini

Tað hevur verið tosað nógv um búskaparligu avleiðingarnar av at Føroyar eru við í ríkisfelagsskapinum. Kanst tú vísa á konkret dømi í so máta?

– Hetta snýr seg ikki um akademiskt tónatos. Hetta er veruleiki. Eg kann geva eitt dømi um hvat yvirdrivið kreditvirði kann leiða til. Í fleiri fómur kautioneraði staturin fyri landsstýrið, sum kautioneraði fyri kommununum. Henda kautionin gjørdi tað møgult hjá kommununum at lána nógv meir frá Kreditforeningen af Kommuner i Danmark, enn tær vóru førar fyri at gjalda aftur, og vit kenna avleiðingarnar. Ein slík samanseting kann leiða til at ov nógv og alt ov stór lán. Í øllum fómur er tað torført at fáa eyga á hvat skal halda kreditlegugnum frá at lána føroyingum pengar, sigur Jørn Astrup Hansen.

Men leggur tú so upp til, at tað er okkara egni búskapur, sum skal skapa okkara egna kreditvirði, sum so aftur skal vera grundarlagið undir okkara lánimøguleikum uttanlands.

– Tað sigur seg sjálv. Eingin lántakari - hvørki privatur ella eitt land - kann liva við at lána pening upp á annað kreditvirði enn sitt egna. Og kreditvirði verður bara bygt upp av færdum búskaparpolitikki, sigur Jørn Astrup Hansen, bankastjóri at enda.